

Handleiding Alfataal

Alfataal is lesmateriaal voor het oefenen van gespreksvaardigheid met alfaleerlingen in de ISK rond voor jongeren aansprekende thema's. De leerlingen leren heel veel woorden, oefenen met handige zinnen en oefenen met voor hen relevante en interessante gesprekjes, binnen en buiten de les. Eerst samen in de klas, dan buiten de klas aan de hand van een *Naar buiten*-opdracht en dan een terugblik op het geleerde.

Doel

De belangrijkste doelen van Alfataal zijn het ontwikkelen van de mondelinge vaardigheden luisteren en spreken/gesprekken voeren. Daar zijn aan gekoppeld ontwikkeling van woordenschat, functioneel schrijven en vrij lezen. Het doel van Alfataal is dat leerlingen een voor hen relevante praktijksituatie uit kunnen voeren: een concrete handeling die aansluit bij de leefwereld van de leerlingen, zoals iets te leen vragen aan een klasgenoot, een afspraak maken bij de dokter, een vraag stellen in een winkel of om informatie vragen bij een bibliotheek. Hoewel het materiaal oefening bevat voor verschillende vaardigheden is het niet bedoeld als complete leergang. Naast Alfataal zijn er nog andere lesmaterialen nodig om tot een compleet aanbod voor alle vaardigheden te komen, zoals voor technisch en functioneel lezen en schrijven.

Doelgroep

Het lesmateriaal is geschikt voor gebruik in groepen met leerlingen op de niveaus Alfa A, B en C. Er zijn steeds oefeningen op deze drie niveaus, zodat alle leerlingen in de klas mee kunnen doen, ook de leerlingen die nog niet of nauwelijks kunnen lezen en/of schrijven. Het materiaal kan worden ingezet voor leerlingen die nog helemaal gealfabetiseerd moeten worden en/of andersalfabeten.

Thema's

Er zijn twintig thema's. Deze thema's kunnen los van elkaar worden gebruikt. Wel houden enkele thema's verband met elkaar en staan sommige thema's qua inhoud dichterbij de beleavingswereld van de leerlingen dan andere thema's. Elk thema biedt voor ten minste vier klokuren lesmateriaal.

20 thema's

Leerlingmateriaal

Voor elk thema is er leerlingmateriaal, dat voor iedere leerling afgedrukt kan worden. Dit materiaal bevat weinig tekst en veel afbeeldingen, zodat alle leerlingen met het materiaal kunnen werken, ook degenen die nog niet of nauwelijks kunnen lezen. Elk thema begint met een afbeelding die het einddoel van het thema (de praktijksituatie) duidelijk maakt. De instructies voor de leerlingen zijn kort; verdere uitleg krijgen de leerlingen van de docent, die daarvoor de docentenhandleiding gebruikt. Bij enkele opdrachten wordt met kleur aangegeven voor welk niveau een opdracht is.

Elk thema heeft dezelfde opbouw: eerst krijgen de leerlingen een beeld van de praktijksituatie, zodat aan het begin van het thema al duidelijk is waar ze naartoe werken. Daarna leren de leerlingen de benodigde woorden en zinnen en oefenen ze met gesprekken voeren en eventueel functioneel schrijven. Het onderdeel *In de klas* sluit af met vrij lezen en een spel om woorden te herhalen. Daarna leren leerlingen buiten de klas verder: ze bereiden zich in de klas voor op een praktijksituatie en voeren die uit aan de hand van de *Taalkaart*. Tot slot komen de leerlingen weer samen in de klas voor een terugblik op het thema in het onderdeel *Slot*.

Opbouw van de thema's

In de klas	Naar buiten	Slot
 • Introductie van het thema • Oefeningen om de taal te leren • Woordenschatspel • Voorbereiding op de <i>Naar buiten</i>-opdracht	 • Uitvoering van de <i>Naar buiten</i>-opdracht • Individueel, in duo's of in een groepje • Binnen school, in de eigen omgeving of in een nieuwe omgeving	 • Terugblik op de <i>Naar buiten</i>-opdracht en het thema • Vooruitblik op nieuwe doelen

Voor de docent

De docent heeft een belangrijke rol bij het gebruik van Alfataal. Er is dan ook per thema een docentenhandleiding, die nodig is om de lessen uit te kunnen voeren. Per thema wordt een beschrijving gegeven van de doelen, de aan te bieden woorden, de instructie van de opdrachten en aanwijzingen voor differentiatie en variatie. Elk thema bevat diverse bijlagen zoals bingokaarten, woordkaartjes en gesprekskaartjes. Die kunnen op het betreffende moment in de les gebruikt worden. In elk thema worden een of meer actieve werkvormen gebruikt. Voor tien van deze werkvormen vindt de docent aanwijzingen, tips en ideeën voor variatie in aparte documenten.

Actieve werkvormen in Alfataal

- TPRS: Teaching Proficiency through Reading and Storytelling, een methodiek om aan woordenschat, luisteren, lezen, schrijven en spreken te werken door met de klas een verhaal te maken
- TPR: Total Physical Response, woordenschat- en luisteroefening waarbij de leerlingen luisteren, nadoen en opvolgen
- Praatje: korte ritmisch uitgesproken dialoog of tekst, waarbij de zinnen tweemaal te horen zijn en de leerlingen meepraten
- Een-tweetje: gestuurde spreekoefening met vraag-antwoordcombinaties
- De kring rond: gestuurde spreekoefening waarbij leerlingen met woorden of zinnen oefenen in een kring
- Dialoog met kaartjes: gestuurde spreekoefening in duo's met behulp van kaartjes
- Binnenkring-buitenkring: gestuurde spreekoefening in duo's waarbij de leerlingen vaak van gesprekspartner wisselen

- Rendictee: spel voor herhaling van woordenschat, spelling, uitspraak, verstavaardigheid
- Bingo: spel voor herhaling van woordenschat, verstavaardigheid
- Lezen: tips voor verwerkingsoefeningen bij het onderdeel Lezen

Verantwoording van de didactiek

Het materiaal is opgebouwd vanuit de volgende didactische uitgangspunten:

- **Sluit aan bij de leerwensen en leerbehoeften**

De onderwerpen van het lesmateriaal zijn relevant en interessant voor leerlingen in de ISK.

- **Werk doelgericht**

Per thema is een aantal doelen geformuleerd. Deze doelen zijn gebaseerd op de Leerlijn Alfabetisering ISK. In het lesmateriaal zijn de doelen geformuleerd in leerlingtaal. Aan het eind van elk thema wordt samen met de leerling gekeken welke doelen zijn behaald.

- **Werk van 'dichtbij' naar 'verder weg'**

De thema's lopen op in 'plaats': de eerste thema's hebben betrekking op de directe omgeving waar ISK-leerlingen zich in bevinden.

- **Werk van 'binnen' naar 'buiten'**

De les begint in de klas, dan oefenen en leren leerlingen buiten de klas/buiten school.

- **Werk eerst en vooral aan woordenschat**

Leerlingen leren eerst en vooral heel veel woorden, die voor hen relevant zijn en die ze meteen kunnen gebruiken. Daarbij ligt de focus op betekenis, verstaan, uitspraak en herkennen van het woordbeeld. (Omdat beginnende analfabete taalleerders afgeleid kunnen worden door het lidwoord voor een zelfstandig naamwoord zijn deze er niet bijgezet in het lesmateriaal. Bij de gesproken taal, het leren van woorden en schrijftaken bij iets verder gevorderde taalleerders is het echter wel belangrijk dat de leerling het (juiste) lidwoord kent en gebruikt. Aangeraden wordt hier in het alfatraject aandacht aan te gaan besteden zodra leerlingen dit aankunnen, impliciet dan wel expliciet.)

- **Van 'receptief' naar 'productief' en van gestuurde productie naar vrije productie**

Leerlingen luisteren en kijken eerst veel, krijgen gericht een afbeelding en het woordbeeld erbij aangeboden. Daarna worden ze uitgedaagd de woorden en zinnen na te zeggen en in te oefenen. Vervolgens leren ze de woorden te gebruiken, eerst gestuurd en daarna in vrije productie.

- **Oefen verschillende taalvaardigheden binnen een les/rondom hetzelfde onderwerp**

Leerlingen oefenen met lezen en schrijven in relatie met oefening van mondelinge vaardigheden.

- **Werk aan leesplezier**

Met een kort verhaaltje rond het thema, op niveau, met actieve taken gericht op (het delen van) leeservaring wordt plezier in lezen gestimuleerd.

- **Leren doe je samen**

Leerlingen worden uitgedaagd met en van elkaar te leren. De opdrachten zijn zo ingericht dat het materiaal kan worden gebruikt in een alfaklas met leerlingen op verschillende niveaus.

- **Differentieer**

Het materiaal biedt opdrachten en suggesties voor gedifferentieerd werken op drie alfaniveaus.

- **Bevorder buitenschools leren**

Dat wat de leerlingen in de klas geleerd hebben oefenen zij buiten de les. Bij elk thema is er een taalkaart voor de leerling om dat te ondersteunen en vorm te geven. De ervaringen van leerlingen vormen vervolgens weer input voor de les.

- **Besteed aandacht aan het taalleerproces**

Elk thema begint met een blik op de beoogde taalleersituatie en een beschrijving van doelen, en sluit af met een terugblik op het geleerde.

Suggesties voor gebruik en planning

In totaal zijn er twintig thema's. Alfataal biedt voor ten minste vier uur lesmateriaal per thema, afhankelijk van het tempo van de leerlingen. Het lesmateriaal is afwisselend opgebouwd, met veel verschillende korte of iets langere oefeningen. Het lesmateriaal kan dan ook gebruikt worden om langer achter elkaar mee te werken, zoals een dagdeel. Met twee uur per week kan al het materiaal in een schooljaar doorlopen worden. Er kan natuurlijk ook een selectie van thema's worden gemaakt, op basis van de voorkeur van leerlingen of om aansluiting te krijgen bij thema's van andere lesmaterialen.

Aandachtspunt bij de planning is de *Naar buiten*-opdracht. Een enkele keer wordt deze opdracht binnen de school uitgevoerd en soms thuis, maar meestal gaan de leerlingen op pad om deze opdracht uit te voeren. Meer informatie over waar de opdracht uitgevoerd wordt en wat de tijdsindicatie voor de uitvoering is, staat in de docentenhandleiding. Enkele suggesties voor de planning van Alfataal zijn:

	In de klas	Naar buiten	Slot	Doorlooptijd 20 thema's
1 thema per week	4 uur aansluitend 1 dag in de week	Als huiswerk	1 uur, op een ander moment in de week	20 weken
Een uur per dag, vijf dagen in de week	1 uur op maandag, dinsdag, woensdag en donderdag	Als huiswerk	1 uur op vrijdag	20 weken
Twee of drie uur per week	2/3 uur aansluitend 1 dag in de week voor de onderdelen <i>In de klas</i> en <i>Slot</i>	Als huiswerk		40 weken

Meer informatie

- Alle onderdelen van Alfataal zijn te downloaden via de website van [LOWAN](#).
- De Leerlijn Alfabetisering ISK, beschrijvingen van bruikbaar lesmateriaal voor de ISK-alfaklas en praktijkvoorbeelden van het gebruik van de leerlijn zijn te vinden op [Wikiwijs](#).
- Meer informatie over Alfataal en de leerlijn is te vinden op de website van het [ITTA](#).

Verantwoording

Uit onderzoek bleek dat er behoefte was aan lesmateriaal voor oefening van mondelinge vaardigheden voor leerlingen in de ISK-alfaklas. Meer informatie hierover is te vinden op de website van [Schoolinfo](#). Alfataal is ontwikkeld door het [ITTA UvA](#) in samenwerking met een expertteam van Alfa ISK-docenten en [Schoolinfo](#), in opdracht van de VO-raad en mogelijk gemaakt door het ministerie van OCW.

ITTA UvA
September 2020